

Тамара О. Макух
**АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ**

У статті проведено аналіз формування фінансових ресурсів підприємств хлібопекарської галузі за ознакою «структура джерел фінансових ресурсів» методом кластерного аналізу з використанням пакету «STATISTICA 6». Дане дослідження може бути застосоване для діагностики ефективності використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансові ресурси; хлібопекарська галузь; кластерний аналіз.

Рис. 9. Табл. 1. Літ. 10.

Тамара А. Макух
**АНАЛИЗ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ
ХЛЕБОПЕКАРСКОЙ ОТРАСЛИ**

В статье проведен анализ формирования финансовых ресурсов предприятий хлебопекарной отрасли по признаку «структура источников финансовых ресурсов» методом кластерного анализа с использованием пакета «STATISTICA 6». Данное исследование может быть применено для диагностики эффективности использования финансовых ресурсов.

Ключевые слова: финансовые ресурсы; хлебопекарская отрасль; кластерный анализ.

Tamara O. Makukh¹
**ANALYSIS OF FINANCIAL ASSETS FORMATION
AT BAKERY ENTERPRISES**

The article presents the results of the analysis of the financial resources formation at bakery enterprises by the parameter "structure of the financial sources" by means of cluster analysis via the software package "STATISTICA 6". The study presented can be used as sample while determining the efficiency of the financial resources use.

Keywords: financial assets; bakery sector; cluster analysis.

Постановка проблеми. Фінансовий стан підприємства – це стан, за якого можливе виконання головної мети функціонування протягом тривалого часу. Це визначається виробництвом і реалізацією продукції, товарів, робіт і послуг в обсязі, що забезпечує приплив грошових коштів для забезпечення поточної діяльності та розрахунків за зобов'язаннями. Але часто буває, що продукція реалізується нормально і прибуток у звітності є, але підприємство відчуває брак коштів для забезпечення видатків на виробництво і споживання, зобов'язань і накопичень для виробничого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження методів оцінювання фінансових ресурсів є актуальним, ними зокрема займалися О.І. Дедіков [1], Н.М. Деєва [1], Г.В. Савицька [8], О.О. Шеремет [9] та інші. Аналізуючи погляди дослідників, слід зазначити, що загалом показники оцінки фінансових ресурсів можна поділити на 3 групи: 1) показники оцінки формування фінансових ресурсів (структура джерел фінансових ресурсів); 2) розміщення фінансових ресурсів; 3) оцінка ефективності використання фінансових ресурсів.

Мета дослідження – вивчити функціонування структури фінансових ресурсів підприємств хлібопекарської галузі Рівненської області для аналізу ефективності їх використання.

¹ Rivne Institute of University «Ukraine», Ukraine.

Основні результати дослідження. Фінансовий стан підприємств хлібопекарської галузі визначає їх реальну та потенційну фінансову спроможність забезпечувати фінансування поточної діяльності, певний рівень саморозвитку підприємства та погашення зобов'язань перед суб'єктами господарювання. За схемою структури джерел формування фінансових ресурсів проведемо аналіз підприємств хлібопекарної галузі Рівненської області, яка представлена 70 підприємствами з виробництва хлібопекарської продукції, з них 6 – великотоварні хлібозаводи, частка яких на ринку хліба становить понад 70%, 7 – пекарні районного споживчого товариства, 13 – спільні підприємства, решта – приватні міні-пекарні [4–6]. Аналіз однорідності досліджуваних підприємств проведемо за ознакою «структура джерел фінансових ресурсів» методом кластерного аналізу, для чого скористаємось пакетом прикладних програм «STATISTICA 6» та статистичними даними Держжарчопрому України, Укрхлібпрому за 2009–2013 рр. [4–6]. Результати розрахунків методом кластерного аналізу наведено на рис. 1.

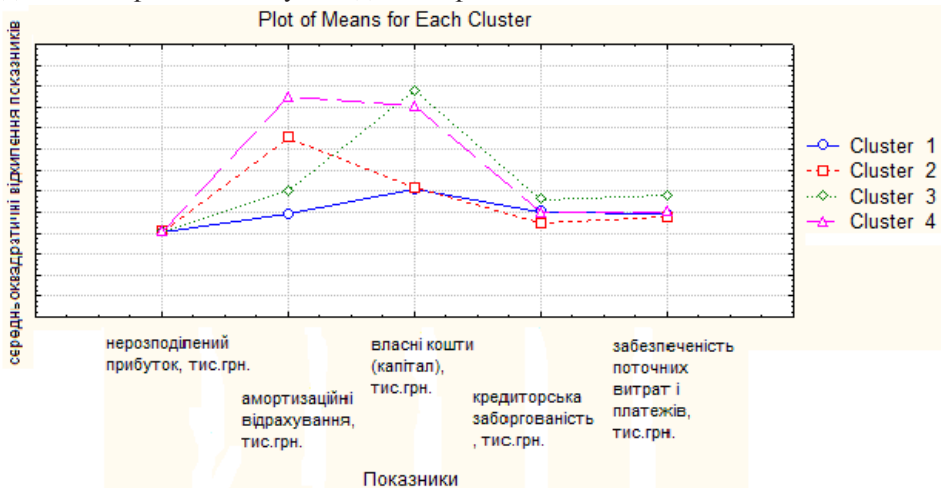


Рис. 1. Результати розрахунків методом кластерного аналізу (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

Згідно з проведеним аналізом, за напрямками формування фінансових ресурсів (структурою) всі 70 досліджуваних підприємств поділяються на 4 групи (кластери) (рис. 1).

Проведемо аналіз складу кожного з отриманих кластерів – груп підприємств, що мають однорідні специфічні ознаки структури фінансових ресурсів (рис. 2–5).

Отже, до першого кластеру потрапили переважно невеликі підприємства – приватні міні-пекарні (26 підприємств з 70 досліджених), а саме: пекарня «Веселий колобок» (П1), міні-пекарня «Коровай» (П2), ВАТ «Дубнопродтовари» (П3), ВАТ «Здолбунівський хлібозавод» (П4), ВАТ «Костопільський хлібозавод» (П5), ДП «Мізоцький хлібозавод» (П6), ВАТ «Острозький хлібозавод» (П9), ПП «Рокитнехліб» (П10), ВТП смт Демидівка (П12), ВТП «Нептун» смт Демидівка (П14), Госпрозрахунковий ВП «Демидівський виробничий підрозділ» (П15), ВПП «Березнівського хлібоком-

бінату» (П17), ТОВ ВКФ «Вектор» смт Квасилів (П18), КП «Мізоцький хліб» (П20), КП «Радивилівський хлібокомбінат» (П21), ПП «Славутич» м. Здолбунів (П22), Рокитнівський хлібо завод (П23), ТОВ «Вавіол» (П26), ТОВ «Дубенський хлібо завод» (П33), ТОВ «Трион» м. Здолбунів (П48), ТОВ ВКП «Рімтон» (П52), ТОВ «Пшеничка» (П54), ТОВ торгова компанія «Картер» м. Дубно (П55), ТОВ фірма «Нивакс» (П59), ТОВ фірма «СОН» (П65), ТВ філія хлібо завод «ПЛЮС» м. Здолбунів (П67) (рис. 2).

ook8*

ster Analysis (исх.дан.70 предпр)

K-means clustering results dialog

Plot of Means for Each Cluster

Members of Cluster Number 1

Members of Cluster Number 2

Members of Cluster Number 3

Members of Cluster Number 4

	Members of Cluster Number 1
	Distance
П1	79008,0
П2	62995,9
П3	66449,9
П4	99938,2
П5	48545,9
П6	113331,8
П9	20653,1
П10	51757,1
П12	43951,5
П14	58027,6
П15	33958,6
П17	61027,5
П18	32780,4
П20	23202,4
П21	56101,9
П22	66295,5
П23	78213,5
П26	108505,4
П33	113652,7
П48	98315,4
П52	94865,0
П54	85823,6
П55	69092,8
П59	102004,3
П65	95933,4
П67	80777,3

Рис. 2. Середньоквадратичне значення фінансових ресурсів підприємств першого кластеру (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

Середньоквадратичне значення фінансових ресурсів підприємств першого кластеру наведено на рис. 2.

До другого кластеру (рис. 3) потрапили переважно середні підприємства – пекарні районного споживчого товариства (16 підприємств з 70), а саме: Харчовий комбінат Острожского РСТ (П35), ДП «Хлібодар» КП «Хлібокомбі-

нат РСС» смт Клевань (П38), СК «Корецький хлібокомбінат» (П43), Виробничо-роздрібне підприємство «Хліб» Гошанського РСТ (П46), Госпрозрахунковий відособлений підрозділ Мізоцького СТ «Дружба» (П47), КП «Хлібокомбінат РСС» (П49), КП «Хлібокомбінат» Млинівського РСТ (П50), СП хлібокомбінат Зарічненської РСС (П53), СП хлібокомбінат Костопільської РСС (П56), СП хлібокомбінат Сарненської РСС (П57), Філія «Виробничник» КП Зарічненської РСС (П58), Хлібокомбінат Острозького РСТ, с. Оженин (П61), Хлібокомбінат Радивилівської РСС (П62), Хлібокомбінат РСС м. Дубно (П63), Хлібокомбінат Березнівського РСТ (П64), Обласне виробниче об'єднання хлібопекарної промисловості м. Рівне (П66).

Cluster Analysis (исх.дан.70 предпр)
 | K-means clustering results dialog
 Plot of Means for Each Cluster
 Members of Cluster Number 1
 Members of Cluster Number 2
 Members of Cluster Number 3
 Members of Cluster Number 4

Members of Cluster Number 2 (and Distances from Respective Cluster contains 16 cases)	
	Distance
П35	31462,2
П38	34070,1
П43	157896,9
П46	146700,3
П47	13680,6
П49	128219,6
П50	96630,2
П53	37384,6
П56	54655,0
П57	74164,6
П58	74582,0
П61	94039,0
П62	73277,6
П63	51451,6
П64	60665,7
П66	95193,8

Рис. 3. Середньоквадратичне значення фінансових ресурсів підприємств другого кластеру (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

До третього кластеру (рис. 4) потрапили підприємства з виробництва хлібопекарської продукції колективної, переважно іноземної власності – спільні підприємства (17 підприємств з 70), а саме: СП фірма «АРЕС» м. Рівне (П7), СП «Маннгатт» м. Рівне (П8), СП «КМФ лтд» м. Рівне (П11), ДП ВТЗП «Надія» смт Мізоч (П13), Дубенська філія ПП Фірми «Найджел» (П16), ДП «Малпром» ЗАТ «Рімал» м. Рівне (П19), ВГП «Надія» с. Селище (П24), ТОВ СП Фірма «Огуз» українсько-турецько-азербайджанське м. Рівне (П25), СП фірма «Моноровія-інтернешел» українсько-ліберійське (П28), СП Ново-рафалівський комбінат громадського харчування (П31), СП Млинівський хлібокомбінат (П32), СП Млинівське ВТО (П34), СП Мізоцький хлібо завод (П39), СП Гошанський хлібокомбінат (П40), ДП «Фактор» СП «Дубровицький хлібокомбінат» (П60), СП «Дубровицький хлібокомбінат» (П68), СП Володимирецький хлібокомбінат (П69).

ook8*

uster Analysis (исх.дан.70 предпр)

| K-means clustering results dialog

Plot of Means for Each Cluster

Members of Cluster Number 1

Members of Cluster Number 2

Members of Cluster Number 3

Members of Cluster Number 4

Members of Cluster Number 3 and Distances from Respective Cluster contains 17 cases	
	Distance
П7	97567,2
П8	89335,0
П11	133227,1
П13	103562,6
П16	110517,2
П19	209057,4
П24	138513,9
П25	141265,6
П28	74356,0
П31	117069,6
П32	71579,5
П34	109395,7
П39	102950,8
П40	107184,6
П60	116031,0
П68	81838,8
П69	103743,8

Рис. 4. Середньоквадратичне значення фінансових ресурсів підприємств третього кластеру (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

ook8*

ster Analysis (исх.дан.70 предпр)

K-means clustering results dialog

Plot of Means for Each Cluster

Members of Cluster Number 1

Members of Cluster Number 2

Members of Cluster Number 3

Members of Cluster Number 4

Members of Cluster Number 4 and Distances from Respective Cluster contains 11 cases	
	Distance
П27	65131,6
П29	106598,6
П30	64040,6
П36	45334,2
П37	110040,9
П41	168182,6
П42	46912,4
П44	276546,6
П45	28261,2
П51	177455,5
П70	110954,8

Рис. 5. Середньоквадратичне значення фінансових ресурсів підприємств четвертого кластеру (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

До четвертого кластеру (рис. 5) потрапили – великотоварні хлібозаводи (11 підприємств з 70): ПАТ «Поліссяхліб» (П27), ВАТ «Кузнецовський хлібо-

завод» (П29), ДП «Поліссяхліб» м. Рівне (П30), ВАТ «Рівненський хлібокомбінат» (П36), ВАТ «Сарненський хлібозавод» (П37), ДП «Радивилівський комбінат хлібопродуктів» Держкомрезерву України (П41), «Рівнехліб», ВП ВАТ «Концерн Хлібпром» (П42), «Хлібодар», ТзОВ, ТМ «Рум'янець» (П44), ТДВ «Кузнецовський хлібозавод» (П45), ДП «Хліб» ВАТ Здолбунівський хлібозавод» (П70), ДП «Костопільхліб» ВАТ «Костопільський хлібозавод» (П51).

Проведемо аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів в кожному з виявлених кластерів за напрямками і величиною методом багатовимірною факторного аналізу. Вихідні дані для проведення цього аналізу візьмемо із статистичного збірника. Результати факторного аналізу джерел формування фінансових ресурсів підприємств 4 кластерів наведено в табл. 1.

Відповідно до даних табл. 1 за структурою (напрямами) джерел формування фінансових ресурсів для підприємств, розподіл відбувається таким чином:

- для першого кластеру (переважно малі хлібопекарні підприємства) на величину фінансових ресурсів мають вплив 2 фактори: до першого фактору увійшли 2 показники (амортизаційні відрахування та власні кошти (капітал), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів – 40,54%; до другого фактору увійшли також 2 показники (кредити та забезпеченість поточних витрат і платежів), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів цього фактора – 29,18%. Нерозподілений прибуток, як свідчать результати проведеного факторного аналізу, на величину формування фінансових ресурсів підприємств цієї групи не має впливу;

- для другого кластеру (переважно середні підприємства – пекарні районного споживчого товариства) на величину фінансових ресурсів мають вплив 3 фактори: до першого увійшли 2 показники (нерозподілений прибуток та власні кошти, ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів – 33,29%; до другого – 1 показник (амортизаційні відрахування), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів цього фактору – 26,47%; до третього фактору також увійшов 1 показник (кредиторська заборгованість), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів цього фактору – 21,37%. Забезпеченість поточних витрат і платежів, як свідчать результати проведеного факторного аналізу, на величину формування фінансових ресурсів підприємств цієї групи не має впливу;

- для третього кластеру (підприємства колективної, переважно іноземної власності – спільні підприємства) на величину фінансових ресурсів мають вплив 2 фактори: до першого увійшли 2 показники (кредити та забезпеченість поточних витрат і платежів), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів – 59,25%; до другого – 1 показник (амортизаційні відрахування), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів цього фактора – 25,18%. Два показники: нерозподілений прибуток та власні кошти (капітал), як свідчать результати проведеного факторного аналізу, на величину формування фінансових ресурсів підприємств цієї групи не мають суттєвого впливу.

- для четвертого кластеру (великотоварні хлібопекарні підприємства) на величину фінансових ресурсів мають вплив 2 фактори: до першого фактору увійшли 2 показники (власні кошти (капітал) та кредити), ступінь впливу на

Таблиця 1. Результати факторного аналізу джерел формування фінансових ресурсів підприємств першого, другого, третього, четвертого кластеру (лістинг програми «STATISTICA 6»), авторська розробка

Variable	Вихідні дані для:											
	1-ого кластеру			2-ого кластеру			3-ого кластеру			4-ого кластеру		
	Factor Loadings (Unrotated)			Extraction			Principal components			(Marked loadings are > .700000)		
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Нерозподілений прибуток	0,395537	-0,242332	0,733764	0,460809	0,187074	0,642026	0,467973	-0,546317	0,795944			
Амортизаційні відрахування	0,893260	-0,236537	0,263786	0,802569	-0,156972	-0,540286	0,813811	0,603631	0,205717			
Власні кошти (капітал)	0,816143	0,377736	0,880266	-0,140594	-0,142027	0,597640	0,581910	0,735073	0,581895			
Кредитна заборгованість	-0,445066	0,786156	0,481414	-0,227751	0,757706	0,968832	-0,195892	0,839255	0,291174			
Забезпечення поточних витрат і платежів	0,456518	0,763923	0,223526	-0,628726	0,643717	0,981125	-0,019107	0,478647	0,784815			
Expl.var	2,026944	1,458978	1,664584	1,323395	1,068300	2,962524	1,258644	2,136616	1,715164			
Prp.Totl	0,405389	0,291796	0,332917	0,264679	0,213660	0,592505	0,251729	0,427323	0,343033			

величину формування фінансових ресурсів – 42,73%; до другого фактору увійшли також 2 показники (нерозподілений прибуток та забезпеченість поточних витрат і платежів), ступінь впливу на величину формування фінансових ресурсів цього фактору – 34,30%. Амортизаційні відрахування, як свідчать результати факторного аналізу, на величину формування фінансових ресурсів підприємств цієї групи не має ніякого впливу.

Той факт, що в структуру джерел формування не увійшли деякі показники, має логічне пояснення. Наприклад, у першому кластері (міні-пекарні) величина нерозподіленого прибутку не впливає на формування фінансових ресурсів, тому що на таких підприємств він практично відсутній, а в четвертому кластері (великі підприємства) нерозподілений прибуток навпаки має найбільший вплив. Одним із головних завдань аналізу оборотного капіталу є визначення обсягу і структури оборотних активів, тому що для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної діяльності підприємству необхідно мати достатній рівень оборотного капіталу, щоб бути спроможним покрити кредиторські зобов'язання і зберегти ліквідність та платоспроможність. Тому показник «Забезпеченість поточних витрат і платежів» практично для всіх підприємств має найбільший вплив. Структура джерел фінансових ресурсів спільних підприємств (третій кластер – спільні підприємства) – свідчить про залежність від зовнішніх джерел фінансування – показник «Інші джерела», до цього показника відносяться кошти, отримані від емісії акцій, дивіденди, відсотки на цінні папери інших емітентів тощо.

Структура джерел формування фінансових ресурсів хлібопекарських підприємств Ровенської області першого кластеру 2013 р. становить: власні кошти капітал – 20%; амортизаційні відрахування – 20%; забезпеченість поточних витрат і платежів – 15%; кредити – 15%; інші – 29%.

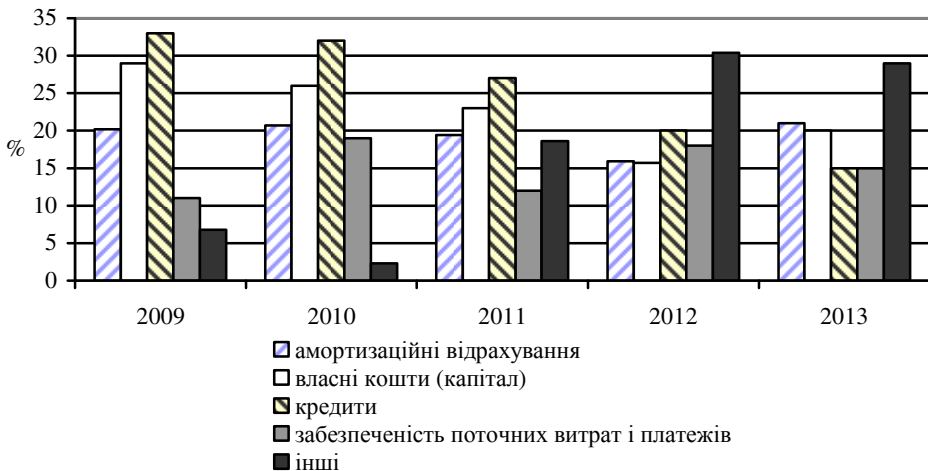


Рис. 6. Динаміка змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємств 1-ого кластеру за період 2009–2013 рр., авторська розробка

Аналогічно проведено аналіз динаміки змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів за всіма групами підприємств за 2009–2012 роки. Слід

відзначити зростання в першій групі підприємств у 2012 р. наймобільнішої частини оборотних активів на 12,7% порівняно з 2011 р. і на 4,8% – порівняно з 2009 р. (рис. 6).

Структура джерел формування фінансових ресурсів хлібопекарських підприємств Рівненської області 2013 р. другого кластеру становить: власні кошти (капітал) – 17%; амортизаційні відрахування – 27%; нерозподілений прибуток – 16%; кредити – 21%; інші – 19%. Динаміку змін 2009–2013 рр. наведено на рис. 7.

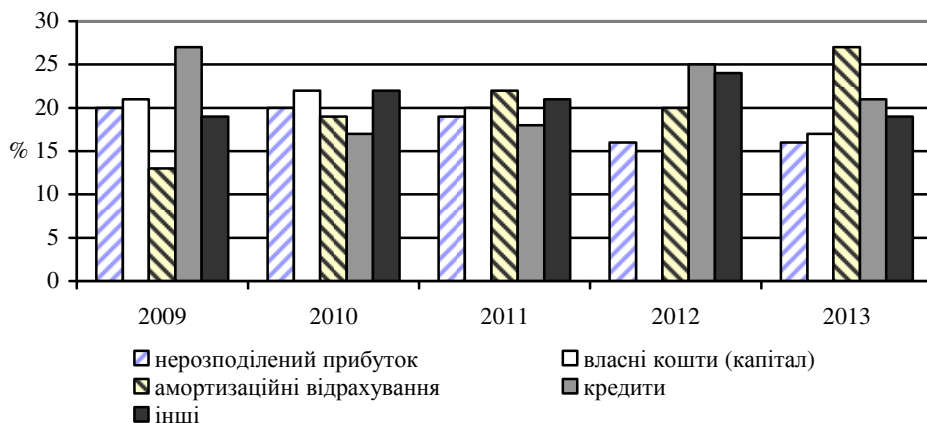


Рис. 7. Динаміка змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємств 2-ого кластеру за 2009–2013 рр., авторська розробка

Отже, на підприємствах другого кластеру структура джерел фінансування зазнала певних змін: зменшився обсяг кредитів (на 5%), збільшився обсяг амортизаційних відрахувань (на 12%), що свідчить про активне оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

Структура джерел формування фінансових ресурсів хлібопекарських підприємств третього кластеру 2013 р. становить: амортизаційні відрахування – 25%; забезпеченість поточних витрат і платежів – 30%; кредити – 29%; інші – 16%. Динаміку змін за 2009–2013 рр. наведено на рис. 8.

Як свідчить дані рис. 8, структура джерел фінансування в третьому кластері також зазнала змін: значно зменшився обсяг кредитів (на 12%), зменшилась забезпеченість поточних витрат і платежів (на 3–5%), що свідчить про активне збільшення фінансування за рахунок іноземних інвесторів за цей період на спільних підприємствах.

Структура джерел формування фінансових ресурсів хлібопекарських підприємств четвертого кластеру становить: власні кошти (капітал) – 21%; забезпеченість поточних витрат і платежів – 17%; нерозподілений прибуток – 17%; кредити – 22%; інші – 23%. Динаміку змін за 2009–2013 рр. наведена на рис. 9.

Як свідчать дані рис. 9, структура джерел фінансування на підприємствах четвертого кластеру також зазнала змін: значно зменшився обсяг власних

коштів (на 15–17%), підвищився обсяг кредитів (на 5–7%), але відбулося збільшення розміру нерозподіленого прибутку, що свідчить про активний розвиток великотоварних підприємств, переважно за рахунок залучених коштів.

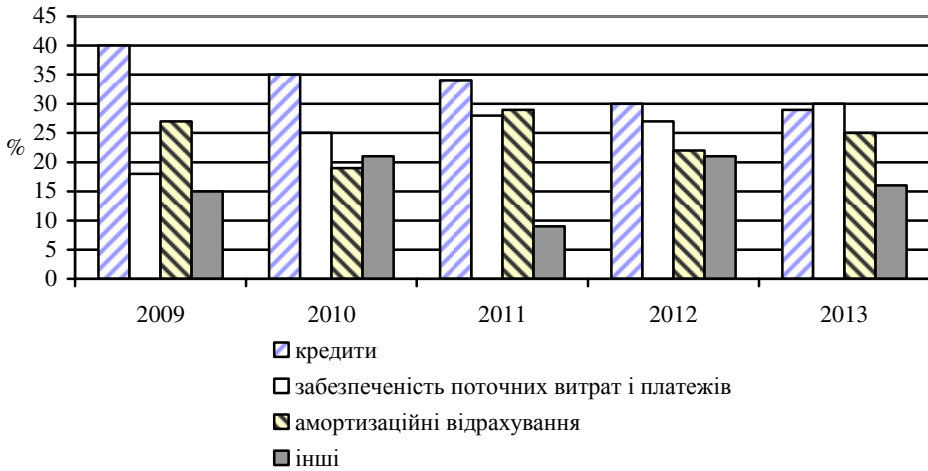


Рис. 8. Динаміка змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємств 3-ого кластеру за 2009–2013 рр., авторська розробка

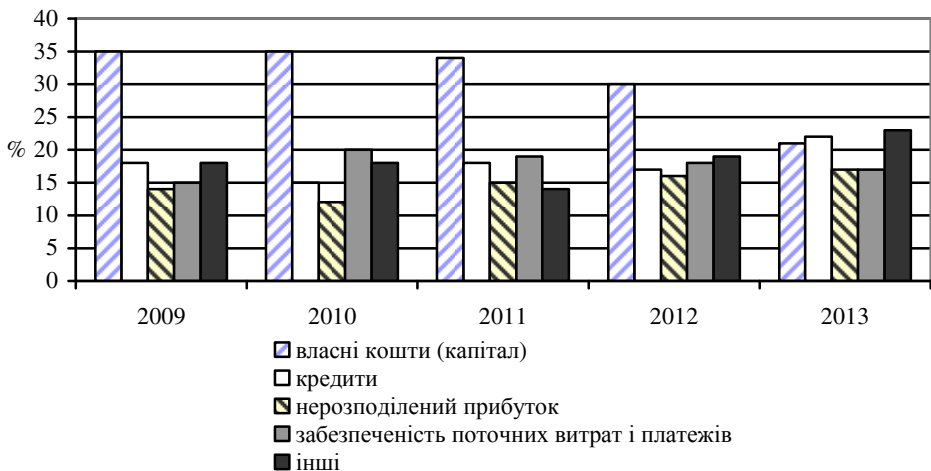


Рис. 9. Динаміка змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємств 4-ого кластеру за період 2009–2013рр., авторська розробка

Висновки та пропозиції. Оцінювання структури джерел формування фінансових ресурсів хлібопекарських підприємств Рівненської області показало, що забезпечення підприємств фінансовими ресурсами відбувається за рахунок власних і позикових коштів, при чому в різних пропорціях, в залежності від приналежності підприємства до одного з чотирьох виявлених у процесі дослідження кластерів: великотоварних хлібозаводів, частка яких на ринку хліба становить понад 70%; пекарень районного споживчого товариства; спільних підприємств; приватних міні-пекарень. Результати досліджен-

ня можуть бути використані для діагностики ефективності використання фінансових ресурсів методом фінансового левериджу щодо використання підприємством позичених коштів та його впливу на зміну рентабельності.

1. *Десва Н.М., Дедіков О.І.* Фінансовий аналіз: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 328 с.

2. *Кублікова Т.Б., Ступак С.М.* Фінансування інноваційних процесів в кластері // Наука й економіка: Наук.-теор. журнал Хмельницького економічного університету.— 2012. — Вип. 1. — С. 50–52.

3. *Петруха С., Колотуша М.* Методологічні засади аналізу фінансового стану хлібопекарської підгалузі харчової промисловості України // Економіст.— 2007.— №5. — С. 15–27.

4. Про соціально-економічне становище України за 2011 рік: Доповідь // Державна служба статистики України // ukrstat.org.

5. Про соціально-економічне становище України за 2012 рік: Доповідь // Державна служба статистики України // ukrstat.org.

6. Про соціально-економічне становище України за 2013 рік: Доповідь // Державна служба статистики України // ukrstat.org.

7. Регіони України 2010: Стат. збірник / Відпов. за вип. Н.С. Власенко. — К.: Інформ.-вид. центр Держкомстату України, 2011. — 804 с.

8. *Савицька Г.В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. — 3-тє вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2007. — 668 с.

9. *Шермет О.О.* Фінансовий аналіз: Навч. посібник. — К.: Кондор, 2009. — 194 с.

10. *Шовкалюк В.С.* Організаційні форми управління інноваційними кластерами. Кластери і проблеми управління ними / Департамент інновацій та трансферу технологій Міністерства освіти і науки України. — К., 2009. — 79 с.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015.